

Arbetsmarknadsekonomiska rådet

Hur fungerar kollektivavtalen?

Svensk arbetsmarknad regleras i hög grad av parterna och nästan alla anställda täcks av kollektivavtal. Men under de senaste decennierna har det skett stora strukturella förändringar på arbetsmarknaden. Samtidigt har den fackliga anslutningen minskat kraftigt. Hotar det avtalssystemet? Vad kan göras för att det ska fungera så väl som möjligt?

Arbetsmarknadsekonomiska rådets senaste rapport – *Hur fungerar kollektivavtalen?* – analyserar kollektivavtalssystemet och samspelet mellan arbetsmarknadens parter i Sverige.

Den kraftiga nedgången i facklig organisationsgrad i Sverige är del av en internationell trend. Motsvarande utveckling har inte skett på arbetsgivarsidan. Svenska arbetsgivares organisationsgrad har tvärtom ökat något. Det kan tolkas som att det är arbetsgivarna som mer än tidigare upprätthåller kollektivavtalens höga täckningsgrad.

Också i de andra nordiska och de flesta västeuropeiska länder har kollektivavtalens täckningsgrad varit stabil över tid. **Men ett viktigt undantag är Tyskland** där täckningsgraden fallit med nästan 30 procentenheter under de tre senaste decennierna. Det visar att även väletablerade kollektivavtalssystem kan försvagas kraftigt.

Nedgången i facklig organisationsgrad beror enligt vår analys främst på ändrat beteende hos löntagarna snarare än strukturella förändringar på arbetsmarknaden. Lägre facklig organisationsgrad minskar fackets möjligheter att tvinga företag att teckna kollektivavtal. **Därför blir det på sikt viktigare för avtalssystemets fortlevnad hur kollektivavtalen fungerar för företagen.**

Vi har gjort en stor enkätundersökning av hur företagen ser på kollektivavtalen. Enligt den har företagen generellt en positiv syn på avtalen. **60 procent av företagen skulle vilja teckna avtal även om fackets möjligheter att genom stridsåtgärder tvinga fram avtal minskade. Endast 15 procent skulle inte vilja det.** Större företag är mer positiva till kollektivavtalen än mindre företag. Det tyder på att kollektivavtalen är bättre anpassade till stora än små företag. Synen på kollektivavtalen varierar kraftigt mellan olika branscher. Mest negativ är företagets inställning i byggbranschen.

Företag med sifferlösa avtal gör de mest fördelaktiga bedömningarna av avtalen. **Vår analys av lönebildningen i offentlig sektor visar att sifferlösa avtal innebär större lönespridning och att lönerna reagerar mer på arbetskraftsbrist än annars.** Övergång till sifferlösa avtal tycks innebära att arbetstiden förkortas.

Företagen värderar mest att kollektivavtalen ger dem ett bra anseende och förbättrar relationen till de anställda snarare än att de tycks se ett inneboende värde i avtalen i sig. Denna inställning grundas förmodligen på existerande normer om att företag "bör ha avtal". Men eftersom normer kan förändras, utgör den ett på sikt **osäkert fundament för kollektivavtalssystemet.** Det borde därför finnas starka

drivkrafter för parterna att göra avtalen mer attraktiva för företagen. Det skulle kunna ske genom mer av lokal lönebildning och större flexibilitet i fråga om vilka anställningsvillkor som avtalen reglerar.

Läs hela rapporten:

www.arbetsmarknadsekonomiskaradet.se/download/1605/

Presskonferensen kan ses på följande länk:

www.youtube.com/watch?v=7xzpQ7LvxlY

Allt material finns också tillgängligt på rådets hemsida:

www.arbetsmarknadsekonomiskaradet.se/

Arbetsmarknadsekonomiska rådet är ett expertråd som bildades i april 2015. Rådets uppgift är att bedöma "arbetsmarknadens funktionssätt och de faktorer som påverkar denna". Rådet upprättades och finansieras av Svenskt Näringsliv men arbetar helt oberoende. Ledamöter är professorerna Lars Calmfors (ordförande), Ann-Sofie Kolm, Tuomas Pekkarinen och Per Skedinger (vice ordförande).

Kontakt: Simon Ek (sekreterare) 073-433 55 80, Lars Calmfors (ordförande) 076-135 58 14.